

ՄԱՅՐ ԱԹՈՌ

Յունուարի 22-ին, Պետրոգրադում տեղի է ունեցել Ն. Սրբութեան կողմից օրհնառաք Կոնդակի յանձնումը, ուղղած չէալ-փախստականներին օգնող Պետրոգրադի Քաղաքային Յանձնաժողովի պատուաւոր նախագահ Հանգուցեալ՝ Կոմս Իւան Իւանովիչ Տօլստոյին, նոյն Յանձնաժողովի նախագահ Պետական խորհրդի անդամ Մերակուտական, իսկական դադա, խորհրդական Նիկօլայ Ստեպանովիչ Տադանցեին, Պետական խորհրդի անդամ Ալէքսանդր Վասիլևիչ Վասիլևին, ժերակուտական Սերգէյ Վալենտիևիչ Իւանովին, ուսուցչապետ Միխայիլ Իւանովիչ Ռոստովցեին և Պօղոս Յովսէփեան Աուկասեանին:

Կոնդակի մատուցումը տեղի ունեցաւ Ն. Ս. Տադանցեի բնակարանում, հայ համայնքի առանձին պատգամաւորութեան ձեռքով, կազմուած Դրիգոր Թադ. Տիգրանեանից, գեներալ Յովհ. Ս. Բաղրամեանից, Ալէքսանդր Բ. Ասրիբէկեանից և Յովհաննէս Խաչ. Զաւրիանից:

Պատգամաւորութիւնը բնդունուեցաւ ժամը 2 ին և պ. Տիգրանեանը հակիրճ դիմումով յայտնելով իրենց այցի նպատակը, ապա պ. Ասրիբէկեանը կարգաւոր Ն. Սրբութեան Կոնդակի ռուսերէն թարգմանութիւնը:

Ն. Ս. Տադանցեի խիստ յուզուած ձայնով, ասաց. թնդրում եմ Ձեզ, հաղորդել Ն. Սրբութեան, ամենայն չէալոց Կաթողիկոսին, որ մինչև հօգուս խորքը զգացուած եմ այս բոլեիս, երբ բազմ եմ ունենում կեանքիս աւերեմուտքին արժանանալ և ստանալ Հայրապետական օրհնութիւն այն համեռտ գործակցութեանս համար, որ ունեցել եմ այդ գործի մէջ: Զգում եմ, որ երկար պիտի շապրեմ և այդ օրհնութեան շնորհիւ առաւել դիւրին «կլինի ինձ համար ներկայանալ Բարձրեայի Աթոռի առաջ:

Պատգամաւորութիւնը ներկայացնելով Ն. Սրբութեան իսկական Կոնդակը, Ռուս թարգմանութեան հետ, առան-

ձին, արուեստօրէն պատրաստել տուած կաշուէ պահպանակի մէջ Ն. Ս. Տադանցեին, իրենց հրաժեշտը տալով մեկնեցին:

Կոնդակը գրուած է հին հայկական գրչութեամբ և զարդարուած Հայ մանրանկարչական արուեստի նմուշներով, Մ. Աթոռ Ս. Էջմիածնի և Հայրապետական նշանների նկարներով:

Եղբայրական օգնութեան նախադա՜հ. Տ. Գէորգ վարդապետը, յունուար 24-ին, Եղբ. օգն. Յանձնաժողովի և գաղթականական անհրաժեշտ գործերով մեկնեց Տփլիս:

Նոյն օրը, Ն. Սրբութեան յանձնարարութեամբ, Սիւնօղի անդամ Տ. Մատթէոս եպիսկոպոս մեկնեց Տփլիս և այնտեղից պէտք է հանդիպէ Բագու, Ս. Էջմիածնի Ղանգուի առուի գործերով:

Յունուար 25-ին Մ. Աթոռ ժամանեցին Տփլիսից Մ. Տաճարի վերանորոգութեան Յանձնաժողովի անդամներ ճարտարապետներ պ. պ. Անատոլի յ Նիկ. Կալդին, Արշակ Արրա՜հ. Բարանեան և Նիկողայոս Աղէքսան Մաղաթեան, առ տեղեալն ուսումնասիրելու, թէ որքան մեծ ազդեցութիւն է ունեցած անցեալ հոկտ. 15-ի երկրաշարժի հարուածը Մ. Տաճարի և ս. Հովփսիմեանց վանքի վերայ:

Յունուար 26-ին Յանձնաժողովի Տփլիսից ժամանած անդամները, ընկերակցութեամբ նոյն Յանձնաժողովի անդամ Տ. Վրթանէս վարդապետի, Դիւանապետ Տ. Տիրայր ծ. վարդապետի հետ մանրազննին հետախուզութեան ենթարկեցին Տաճարի ներսը, ուր ցուցումներ էր տալիս աւագ-Լուսարար Տ. Անանիա արքեպիսկոպոսը. կամարները, հարաւային՝ ս. Յովհաննու տեղանի վերայ եկած կամարա-

կապը: Այս բարձրացան Մ. Տաճարի կառուրը և նոյնպիսի մանրազննին խուզարկութեան ենթարկեցին հարաւային փոքրիկ գմբէթի ստորին շորս: և վերին վեց սիւները, կամարները, թաղապատը, մի առ մի տեղն ու տեղը նկարելով: Բնականից շափեր առնելով: Այդ մանր զննութիւնը տեւեց առաւօտից մինչև ժամը 2-ը:

Ճաշից յետոյ նոյնպիսի մանրազննին դիտողութեան ենթարկուեցաւ ս. Հռիփսիմէի վանքը, նոյն կազմով, որին միացաւ և վանահայր, Տ. Գարեգին Ծ. վարդապետը որ տալիս էր կարեւոր բացատրութիւններ նախկին և արդի վիճակի մասին:

Երեկոյեան, ժամը 6-ին պ. պ. ճարտարապետներն արժանացան Ն. Սրբութեան առանձին ունկնդրութեան, որի ժամանակ մանրամասն զեկուցութեան տուին իրենց դիտողութիւնների, տեսածների և երկրաշարժի արած ազդեցութեան վերայ՝ ընդհանրապէս և մասնաւորապէս Մ. Տաճարի հար. փոքրիկ գմբէթի և ս. Հռիփսիմէի վանքի նկատմամբ: Ճարտարապետների կարծիքով, ճշմարիտ է, զօրեղ հարուածի ազդեցութեամբ աննշան շեղումներ եղած են. սակայն այդ ամենն այնպիսի բնաւորութիւն չէ կրում, որ որ և է վտանգ սպառնայ շինութեան ամբողջութեան:

Այս եզրակացութիւնները նոցա մասնաւոր կարծիքը լինելով, խնդրեցին և խոստացան ի մօտոյ Տփլիսում Մ. Տաճարի վերանորոգութեան Յանձնաժողովի ընդհանուր ժողովի նիւթ դարձնել իրենց դիտողութիւններն ու եզրակացութիւնը և վերջնական եզրակացութեան յանդելով առանձին զեկուցութեան տալ Ն. Սրբութեան:

Ն. Սրբութիւնը գոհ մնալով նոցա կատարած աշխատանքից, օրհնեց և յանձնարարեց ի մօտոյ հրաւիրել ընդհ. ժողով և նորա եզրակացութեան մասին իրեն զեկուցանել:

Ընդունելութիւնը տեւեց մօտ մի ժամ, որի ժամանակ Ն. Սրբութեան ներկայանալու բազմ ունեցաւ ճարտարապետ Մադաթեանի ամուսին տիկ. Մարգարիտ Գրիգ. Մադաթեան:

Յունուարի 26-ին, Պետրոգրադում, մի առանձին պատգամաւորութեան ձեռքով, որի անդամներն էին պ. պ. Գրիգոր Թադէոսեան Տիգրանեան, Յովհաննէս Սարգ. Բաղրամեան, Աղէքսանդր Բաղիշ-բէկեան Ասրիբէկեան և Յովհաննէս Խաչ. Զաւրեան, ներկայացուեցաւ Պետրոգրադի քաղաքագլուխ Պ. Ի. Լիլեանովին:

Պ. Քաղաքագլուխն ընդունեց պատգամաւորութեան անդամներին քաղաքային Տան մեծ դահլիճում, քաղաքային վարչութեան անդամների ներկայութեամբ: Պ. Տիգրանեանը դիմելով Քաղաքային մի հառով, շեշտեց այն համակրական զգացումներն ու գործնէութեան ջերմութիւնը, որ Քաղաքային վարչութիւնը ցոյց է տուել հանգուցեալ կոմս Տօլստոյի քաղաքագլխութեան օրով դէպի հայ փախստականների վիճակը, որին իբրեւ արձագանք է Հայրապետական օրհնառաք այս Կոնգակը:

Պ. Ասրիբէկեանը կարգաց Հայրապետական Կոնգակի ուսուերէն Թարգմանութիւնը, որի ժամանակ ներկայ եղող բոլոր հանդիսականները, յստնկայս, լսում էին ամենամեծ ուշադրութեամբ:

Պ. Լիլեանովը խնդրեց պատգամաւորութեան յայտնել Քաղաքի, Քաղաքային վարչութեան և իւր կողմից իրենց խորին շնորհակալութիւնը Նորա այդպիսի բարձր ուշադրութեան և Հայրապետական օրհնութեան համար, աւելացնելով, որ ինքը նոյն օրն իսկ կգեկուցանէ Քաղաքային Խորհրդարանին այս մասին: Կոնգակը յարգանաց պատշաճ տեղ կունենայ Քաղաքային Վարչութեան Դահլիճում, հաշաւոր շրջանակի մէջ առած: Վերջացնելով իւր խօսքը և շօշափելով ներկայ մեծ պատերազմի այժմեան վիճակը, յարեց, որ հեռու չէ այն ժամը, որ բզկտուած Հայաստանը կստանայ իւր անձկացած վարձատրութիւնը:

Ներկայ եղողները մեծ հետաքրքրութեամբ դիտում էին Կոնգակի գեղանկար զարդերը, առանձին ուշադրութեան առնելով առաքեալներին, ս. Գրիգոր Լուսաւորչի պատկերները, ս. Էջմիածնի և Արարատի նկարները, Հայ-

կական զրութեան ոճը և ն. Սրբութեան սեփական ստորագրութիւնը:

Յունուար 27-ին Տաճարի զիտոգութեան համար ճարտարապետների մասնախումբը վերադարձաւ Տփլիս:

Տ. Արիտաակէս վարդապետ Զուլոյեան, ի պաշտօնէ, նշանակուեցաւ ն. Սրբութեան հաճութեամբ՝ օգնական-լուսարարապետի Մ. Տաճարի:

Յունուարի 28-ին Հոգեւոր Ճեմարանում կազմակերպուած գրական երեկոյթին դասախօսեց Ճեմարանի պատմութեան դասատու պ. Աշոտ Յովհաննիսեան, նիւթ ունենալով «Հայոց միջնադարի քաղաքական մտայնութիւնը»:

Փետրուար 5-ին Տփլիսից Մ. Աթոռ վերադարձան Տ. Խորէն եպիսկոպոս և Տ. Գեորգ վարդապետ: որոնք և առանձին ունենդրութեան արժանանալով ն. Սրբութեան կողմից ղեկուցին Տփլիսում իրենց կատարած յանձնարարութիւնների մասին:

Փետր. 7-ին ն. Սրբութեան ներկայանալու բաղդ ունեցաւին եկած *** զօրամասի գնդապետ Նիկօլայ Ալէքսանդրովիչ Կարաուլով, յատուկ ցանկութիւն յայտնած լինելով արժանանալու ն. Սրբութեան օրհնութեան:

Փետր. 8-ին Մ. Աթոռ ժամանեցին Բաղուից Տ. Ներսէս ա. քհնյ. Տ. Կարապետեան, Ալէքսանդրովից պ. Երուանդ Տ. Մինասեան մասնակցելու Ուսումնարանական Յանձնա-

ժողովին կից առանձին խորհրդակցութեան նիստերին, որ պիտի զբաղուէր պետական միջնակարգ զպրոցների մէջ կրօնի ծրագիր մշակելով՝ հայ աշակերտութեան համար:

Նոյն խորհրդակցութեան նիստերին մասնակցելու համար հրաւիրուած միւս անդամներ՝ Տ. Սահակ ա. քհյ. Սահակեան, Տ. Գրիգորիս ա. քհյ. Երզնկեան և պ. Միսաք Խոստիկեան անկարող եղան ժամանել Մ. Աթոռ ճանապարհների հաղորդակցութեան դժուարութեան պատճառով:

Յանձնաժողովը իւր նիստերն ունեցաւ և զբաղմունքները վերջացնելով կազմած ծրագիրն առանձին եղբակացութեամբ ներկայացրեց փետր. 13-ին Ն. Սրբութեան ի վերջնական տնօրինութիւն:

Փետրուար 8-ին Ն. Սրբութեան ներկայանալու արժանացան Աղէքսանդրապոլի փոխանորդ Տ. Արտակ վարդապետ, որ եկած էր Մ. Աթոռ զպրոցական գործերի ղեկուցումով, պ. Ստեփան Մալխասեան, որ եկած էր համագումարի զբաղմունքների մասին որոշ ղեկուցում տալու Ն. Սրբութեան և պ. Երուանդ Տ. Մինասեան, որ եկած էր Դպր. Յանձնաժողովի նիստերին մասնակցելու:

Նոյն օրը Ն. Սրբութեան առանձին ունկնդրութեան արժանացաւ Բագուի ա. Թադէոս և Բարդուղիմէոս եկեղեցու միաբան Տ. Ներսէս ա. քհյ. Տ. Կարապետեան:

Փետրուար 9-ին. ա. Վարդանանց տօնի օրը Մ. Աթոռ հանդիսաւոր պատարագ մատուցուեցաւ ի յիշատակ ազգային մեծ նահատակների: Պատարագին Ն. Սրբութիւնը բարեհաճել էր իջնել Մ. Տաճար և ներկայ լինել նաեւ հոգեհանգստեան հանդիսին, զիւր յանձնելով ամբողջ միաբանական ուխտի:

Պատարագիչն էր Աշոտ եպիսկոպոս, որ օրուայ հանդիսի առթիւ քարոզ խօսեց ժողովրդին:

Փետր. 9-ին, ա. Վարդանանց յիշատակին աշակերտական գրական հանդէս տեղի ունեցաւ Մ. Աթոռի Հոգեւոր Ճեմարանում. երեկոյեան: Հանդէսը իւր ներկայութեամբ պատուեց Վեհ. Հայրապետը, զիւիս անցած Միաբանական Ուխտին: Աշակերտական այդ հանդիսին մասնակցեցին իրենց ատենախօսութիւններով Ճեմարանի հ. Տեսուչ՝ Տ. Գարեգին Ժ. վարդապետը և Բագուից եկած Տ. Ներսէս ա. քհյ. Տ. Կարապետեան:

Հանդիսի վերջը ն. Սրբութիւնն օրհնելով նահատակների յիշատակն ու աշակերտութիւնը դարձաւ Մայրավանք:

Փետրուար 13-ին երեկոյեան ն. Սրբութիւնը բարեհաճեց Տաճար իջնել և ներկայ լինել Տեառնընդառաջի նախատօնակի հանդիսին:

Փետր. 14-ին, Տեառնընդառաջի տօնի առթիւ պատարագ մատուցուեցաւ Մ. Տաճարում, որի ժամանակ ն. Սրբութիւնը հաճել էր ներկայ լինել:

Պատարագիչն էր Տ. Աշոտ եպիսկոպոս, իսկ քարոզիչը՝ Տ. Գարեգին Ժ. վարդապետ:

Փետր. 14-ին Մ. Աթոռ ժամանեց զաղթականների պարենաւորման գործի ընդհ. ղեկավար զինեւալ Վ. Մ. Թամամշեանի օգնական պր. Լևոն Գէորգ Եւանդուլեան, որ արժանացաւ ն. Սրբութեան առանձին ունկնդրութեան, ղեկուցանելով նորին Վեհափառութեան դրութեան և պարենաւորման վիճակի մասին:

Նոյն երեկոյեան պ. Եւանդուլեան մեկնեց Երևան, այն տեղից Իզդիր մեկնելու մտադրութեամբ զաղթակա-

նախան հիւանդանոցների և պարենաւորման գործերով, որտեղից պիտի դառնար մի քանի օրով Երեւան և ապա մեկնէր Տփլիս:

* * *

Փետրուար 15-ին Մ. Աթոռից Երեւան մեկնեցին Եղր. Օգնութեան Գլխ. Կարգադիր Յանձնաժողովի նախագահ Տ. Գէորգ վարդապետ, անդամներ Տ. Տիրալը ծ. վարդապետ, Տ. Գարեգին ծ. վարդապետ և Տ. Գիւտ արեղայ, մասնակցելու Կենդրոնական Յանձնաժողովի Երեւանում գումարած նիստին, ուր ի միջի այլոց և քննութեան խնդիր պիտի լինէր նաև համադումարի մասին եղած հարցերը:

* * *

Փետր. 18-ին Մ. Աթոռի Հոգեւոր ձեմարանում գրական երեկոյթ կար, որ իւր ներկայութեամբ պատուել էր ազգիս Վեհ. Հայրապետը: Այդ հաւաքոյթի ժամանակ ձեմարանի պատմութեան դասատու պ. Գ. Ալթունեան կարդաց մի րնդարձակ ուսումնասիրութիւն «Հայոց ազգի հարեաններն ու տիրապետողները՝ քաղաքական և քաղաքակրթական տեսակէտից» վերնագրով:

Նոյն երեկոյեան ձեմարանի հ. Տեսուչը մի նախնական հաղորդագրութեամբ զեկուցումն արեց իւր արած նորագիւտ որոնումների մասին Մ. Աթոռում գտնուած, Տաճկական Հայաստանից բերած ձեռագիրների մէջ, ուր յաջողել է նորան գտնել Ստեփաննոս Սիւնեցու մեկնութիւնը «Զորից աւետարանչացն» յատկապէս Մատթէոսի, Եղեկիէլի մեկնութիւնը, որոնք մինչև այժմ անյայտ էին: Նոյն ձեռագրի մէջ ի յայտ են ածած նաև մեկնութիւնը, Ոսկերեքանի, Եփրեմ Ասորու և Կիւրեղ Աղէքսանդրացու (Վերջինս գտնւում է նաև Օքսֆորտի ձեռագիրներից մէկի մէջ, ըստ Յուշակի Տ. Տիրալը վարդապետ):

Նորա պրպտումների իբրև հետեանք երեւան է հանած նաև Որիգինէսի մի քանի մեկնաբանական ճառերը (Մնըն-

դոց, Յովրի և Եղեկիէլի), որոնց բնագիրները մինչև այժմ անյայտ էին և ոչ մի թարգմանութեամբ երևան չեն հանուած:

Այս և ուրիշ Որիգինեան աշխատութիւններից հ. Դաբեգինը կազմել է մի առանձին հատորիկ Վնացորդք բանից Որիգինեայ, վերնագրով, որ շուտով մամուլի կ'յաննուի:

Փետր. 20-ին Ն. Սրբութեան ներկայանալու արժանացաւ Դումայի նախկին-անգամ և՛ այժմ Աշտարակի շրջանի հաշտարար դատաւոր պ Յովհ. Սաղաթ ելեան:

ՕՏԱՐ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻ

Սինօդը ընդառաջ գնալով ժամանակակից պահանջներին՝ որոշեց մի քանի շատ կարևոր նախագծեր իրականացնել առանց սպասելու եկեղեցական ժողովի: Առաջին հերթին դրուած են եկեղեցական դատաստանի և ապա ամուսնալուծութեան հարցերը: Վերջինիս իրականացման համար դումարած է եկեղեցական ժողովի նախապատրաստական աշխատանքը անող յանձնաժողովի նախագահ Ֆինլեանդիայի արքեպիսկոպոս Սերգիի ղեկավարութեամբ մի միջվարչական խորհրդակցութիւն, ուր կան ներկայարուցիչներ՝ հոգևոր իշխանութիւնից, պետական կօնսրօլից, պետական դիւանատնից և արդարադատութեան, ներքին գործոց ու ֆինանսների նախարարութիւնից: Խորհրդակցութեան մէջ Սինօդի ներկայացուցիչն է Սինօդի անդամ Իօակիմ արքեպիսկոպոսը:

Թեմերից մէկում կասկած էր ծագել, թէ կարելի է հոգևանդիստ կատարել այն ոճրագործների համար, որոնք բանտում պատժի են ենթարկուել: Սինօդը բացատրել է, թէ այն ոճրագոր-